

**FORTEPIANO CHOLG'USIDA F.SHOPEN ETYUDLARI USTIDA
ISHLASH VA IJRO QILISH TASNIFI**

Sherzod Khushbekovich Kholmatov - Termiz Davlat Universiteti

Milliy libos va san'at fakulteti, musiqa ta'limi kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya: Buyuk kompozitor F.Shopenning fortepiano uchun yaratgan etyudlaridan ijroda samarali foydalanish va uslublari o'rin olgan hamda ijro mashqlarni bajarish texnikasi va o'ziga xos talabalarni hisobga olish printsiplari rivojlantiruvchi ta'lim usuliyatiga chambarchas bogliqligi. Ta'limning muvaffaqiyati materialning tushunarli bo'lishiga, qo'ldan keladigan vazifalarni qo'yishga va ularni hal qilishning o'xshash usullaridan foydalanishga, shuningdek, o'qituvchi talabaning faqat mavjud, imkoniyatni emas, balki "kelajakdagi kamoloti doirasini" F.Shopen ijro uslubidan aniq foydalanishi hisobga olish bilan bog'liqligi haqida umumiy fikrlar bayon qilingan.

Kalit so'zlar: tekstura, kuylash, kantilena, fortepiano, cholg'u, texnika, pedagogika, instruktiv material, faollik printsiplari, badiiy-ijrochilik, sifatli, afzallik, mashqlar, kuylash, ohanglar.

**CLASSIFICATION OF WORKING AND PERFORMING ON THE
ETUDES OF F. CHOPIN ON THE PIANO INSTRUMENT
TEACHER OF THE DEPARTMENT OF MUSIC EDUCATION,
NATIONAL FACULTY OF COSTUME AND ART OF TERMIZ
STATE UNIVERSITY**

Annotation: The effective use and styles of the piano etudes created by the great composer F. Chopin are closely related to the educational methodology that develops the technique of performance exercises and the principle of taking into account specific students. The success of education is the comprehensibility of the material. to be, to set possible tasks and to use similar methods of solving them, as well as to teach the student not only the current, opportunity, but "future general opinions about F. Chopin's clear use of the performance style" are stated.

Key words: texture, singing, cantilena, piano, instrument, technique, pedagogy, instructional material, principle of activity, artistic performance, quality,

advantage, exercises, singing, tones.

Аннотация: Эффективное использование и стили фортепианных этюдов, созданных великим композитором Ф. Шопеном, тесно связаны с образовательной методикой, развивающей технику исполнительских упражнений и принципом учета конкретных учащихся. Успех обучения заключается в понятности материала. Быть, ставить возможные задачи и использовать схожие методы их решения, а также обучать ученика не только текущим, возможным, но и «будущим общим мнениям о ясном использовании Ф. Шопеном исполнительского стиля».

Ключевые слова: фактура, пение, кантилена, фортепиано, инструмент, методика, педагогика, учебный материал, принцип активности, художественное исполнение, качество, преимущество, упражнения, пение, тембры.

F.Shopen etyudlari buyuk polshalik bastakor ijodida muhim o'rin tutadi va g'oyaviy-emotsional mazmunining chuqurligi va o'z davri uchun mutlaqo yangi instrumental ekspressivlik vositalari bilan ajralib turadi. Ma'lumki, Shopen etyudlari fortepiano adabiyotining eng murakkab namunalarini ifodalasa ham, virtuoslikni rivojlantirish uchun o'quv materiallari sifatida qaralmasligi kerak. Forteplano taqdimotining murakkab usullari har doim dizaynning chuqur o'ziga xosligi va she'riy tasavvurlari bilan bog'liq. Mahorati va ijodining mazmunlilik shunchalik kattaki, u ma'lum bir virtuos vazifadan boshlayotgandek tuyulsa ham, tashqi voqea maqsaddan fikrni ifodalash vositasiga aylanadi. Shopen asarlarini tahlil qilar ekanmiz, kompozitsion texnikaning o'ziga xosligini, ko'pincha eskizga o'xshashligini ta'kidlaydi. Shuni esda tutaylikki, si bemol minordagi sonataning finali ritmik va ohangdor harakatning bir xil tuzilishi va xarakterida saqlanadi. Qizig'i shundaki, bu final es-minordagi ijodiy o'zgartirilgan preludiyaga o'xshaydi. Ehtimol, etyudlarni yaratish uchun dastlabki turtki yoki bahona, pianinochi Shopen uchun uning virtuos yutuqlarining xususiyatlarini qandaydir tarzda tizimlashtirish va yozib olish istagi bo'lgan. Ammo natija

hozirgacha ijodning sifat jihatidan yangi sohasini ochgan dastlabki maqsadning badiiy ahamiyatidan oshib ketdi. Shopen fortepiano ijodida yangi janr yaratdi.

F. Shopen asarlari, F. Shopenning ajoyib va yuksak mahoratining inkor etib bo'lmay isboti edi. Faqat ajoyib ijrochi ijodiy tasavvur va ilhom impulslarini to'liq ifodalovchi pianizm usullarini topadi. Shopenning fortepiano cholg'u asboblari bevosita o'zi tomonidan yaratilgan va bastakor kontseptsiyasi bilan birga rivojlangan. Shubhasiz, etyud parchalarining eng murakkab turlari ham improvizatsiya jarayonida vujudga kelgan. Axir, Shopenning ijodiy g'oyasi deyarli hech qachon turli xil timsollarga ega emas, ba'zi nashrlarda kichik tafovutlar bundan mustasno. Shu sababli, ko'plab pianinotchilar va muharrirlarning Shopen nota matnini "to'g'rilash" ga bo'lgan barcha urinishlari bema'ni, qoida tariqasida, ularning o'ziga xos past badiiy darajasini ochib beradi.

Shopenning ko'plab eng qiyin parchalari barmoqlarning o'zgarishiga ham yo'l qo'ymaydi. Ba'zi pianinotchilarning, masalan, etyudlarni tubdan farqi barmoqlar bilan ta'minlashga urinishlari biroz qiziqish uyg'otishi mumkin, lekin odatda sun'iy va uzoq. Ko'rinishidan, musiqaning o'zi qo'l va barmoqlarning ma'lum bir harakatiga turtki beruvchi sababdir. Bu beqiyos komillik, tushunchasi va ifoda vositalari uyg'unligi. Shopen asarlarini talqin qilishning to'g'ri yo'lini topish

uchun uning ijrochilik san'atining xususiyatlari haqida hech bo'lmaganda ma'lumotga ega bo'lish zarur. Murakkab va teksturali etyudlarni ijro etishga yondashuvi Shopen pianizmining kengroq muammosining bir qismi sifatida ko'rib chiqilishi kerak. Asarlarning g'oyaviy va hissiy yo'nalishini ochib berish uchun Shopenning pianino uslubining barcha xususiyatlarini, muallifning ijro ko'rsatmalarini va ijroning xarakterli xususiyatlarini bilish kerak. Ijrochi Shopen siymosi biz uchun buyuk, ko'p jihatdan tengsiz pianinochi uchun qanday paydo bo'lgan? Bizgacha yetib kelgan zamondoshlarining taassurotlari, ijrochilik san'ati haqidagi o'z fikrlari va o'z asarlarida pianino ijrosi uslubini taqqoslab, biz Shopenning ijrochilik san'atini o'zining uzviy uyg'unlashuvi namunasi sifatida ko'rish kerak degan xulosaga kelish mumkin, mazmun va shakl, texnikaning

barcha jihatlari (ovoz ishlab chiqarish, teginish, dinamik jihatlar va boshqalar) kompozitorning badiiy vazifalariga bog'liqligi. Agar Chopen ijrosida oldindan o'ylangan, qat'iy, ijro maktabiga o'xshash narsa bo'lmasa, unda tasodifiy hech narsa yo'q edi: spektakl musiqiy g'oyalarning rivojlanish mantig'iga bo'ysunadi.

Chopenning chalishi asarning ichki ruhiyatini ochib beradi. Fortepiano asbobiga faqat o'ta "pianoga o'xshash" va boshqa hech qanday tovush bilan yetarli darajada yetkazilmaydigan narsa tayinlangan. Aytishimiz mumkinki, Chopenning ijrosi uning lirik maqsadi namoyon bo'lgan haykaltaroshlik bilan aniq bir shakl edi. Chopen o'z kompozitsiyalarini ba'zan batafsil, ba'zan esa tejamkorlik bilan taqdim etgan dinamik, temp va boshqa ijro ko'rsatmalarida u jonli va noyob ijro jarayonini tasvirlashga intilgan. Bu ko'rsatmalar, bir tomondan, Chopenning ijro g'oyasi uchun, ikkinchi tomondan, to'g'ri talqin qilish uchun ko'p narsani beradi.

Chopen o'rnatgan terminologiyadan foydalanadi. Ba'zan "Doppio movimento" kabi atama yordamida tempga aniqlik berishga harakat qiladi.

Ba'zan u tovushning tabiati haqida umumiy ma'lumot beradi, masalan, andante spianato. Ko'pincha bastakor sotto ovoz, mezzo ovozning kuchini pasaytirishni talab qiladi. Chopenning ko'rsatmalari musiqiy matni chalkashtirmaydi va keraksiz pedallik tafsilotlar bilan ijro etish erkinligiga xalaqit bermaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Sh. Xolmatov. Fortepiano ijrochiligida innovatsion maxsus mashqlar hamda pedagogik ilmiy-metodlarni rivojlantirish metodikasi // O'quv qo'llanma Termiz-2023 17-25 betlar.

2. Rajabova D. "Fortepiano mashg'ulotlari" (fortepiano ta'limi metodikasi) T.: "O'qituvchi" 1994. 23 b.

3. Нейгауз Г.Г. Об искусстве фортепианной игры: Записки педагога. 5-е изд. - М.: Музыка, 1988.— 29 с.

4. Савшинский, С.И. Средства выразительности музыканта-исполнителя (Фрагменты из незаконченной книги) // С.И. Савшинский

музыкант, педагог, ученый. Сборник статей, материалов, воспоминаний /
Сост. О. П. Сайгушкина. СПб. : б. и., 2007. С. 32-66.

5. Г.Нейгауз.Об искусстве фортепианной игры.М. 1958. С. 37.

6.F.Shopen etyudlari to'plami uning tahlili//1-4-9-12 etyudlari//1825..с 18.